

A Study of the Molam Performance Style of Bua Rim Bueng Rung Lam Ploen in Phang Subdistrict, Kosum Phisai District, Maha Sarakham Province, for Integrating Research with Teaching and Learning and Promoting Mobile Arts and Culture Towards the Creation of Innovative and Creative Isan Folk Performing Arts: Lam Ploen Ra Roeng Rom Online System

Sunisa Potisansuk¹, Amporn Saengchaiya², Sasithorn Onlao³, Sakura Puntura⁴ and Pimwalan Polhong⁵

Lecturer from the Faculty of Humanities and Social Sciences, Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand

Corresponding author Email: sunisa15122126@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-5247-9441>

E-mail: kru.amporn111@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-7171-7187>

E-mail: sasithorn.on@rmu.ac.th, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4197-2458>

E-mail: sakuna637@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-6287-9516>

E-mail: pimwalanpolhong@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-9784-4131>

Received 29/05/2025

Revised 07/06/2025

Accepted 15/07/2025

Abstract

Background and Aims: Morlam is a folk performing art that reflects the cultural identity of the Isan people, which has been developed and adapted to the times, especially “Practice Morlam”, which combines folk and modern music to meet the entertainment needs of today’s audiences. The “Bua Rim Bueng Rung Lam Plearn” Morlam troupe is therefore an important case study in linking local wisdom with the creation of contemporary dance innovations. This is to study the performance style of the Bua Rim Bueng Rung Lam Plearn Morlam troupe in Paeng Subdistrict, Kosum Phisai District, Maha Sarakham Province, and to integrate it with teaching and promotion of mobile arts and culture, leading to the creation of innovative Isan folk dance in the “Lam Plearn Ra Rerng Rom” set via online systems.

Methodology: This research used qualitative research methodology by collecting data from documents, textbooks, related research, field observations, and in-depth interviews with community experts, artists, and executives of the Morlam troupe, including content analysis to synthesize data and create innovative performances.

Results: The results found that the form of performance and accompanying music of the Morlam performance that has been developed and changed is called "Applied Morlam", which is a continuation of the current social and cultural changes. Morlam audiences who emphasize speed, fun, and entertainment, the most important thing is to bring the performance form of the Luk Thung band to the performance in a mixed way, such as having a singer sing Luk Thung songs or bringing popular string songs to sing, having a backing dancer or dancers, including the musical instruments used in composing the songs, which include Isan folk instruments mixed with Western instruments. It is divided into 2 main groups: the group of musical instruments that act as rhythm and the group of musical instruments that lead as melodies. Therefore, the researcher sees the value and importance of the art and culture of

[1267]

Citation:

Potisansuk, S., Saengchaiya, A., Onlao, S., Puntura, S., & Polhong, P. (2025). A Study of the Molam Performance Style of Bua Rim Bueng Rung Lam Ploen in Phang Subdistrict, Kosum Phisai District, Maha Sarakham Province, for Integrating Research with Teaching and Learning and Promoting Mobile Arts and Culture Towards the Creation of Innovative and Creative Isan Folk Performing Arts: Lam Ploen Ra Roeng Rom Online System. *Interdisciplinary Academic and Research Journal*, 5 (5), 1267-1278. DOI: <https://doi.org/10.60027/iarj.2025.289987>

the Isan Morlam performance, which will result in knowledge for the benefit of integrating knowledge and promoting local wisdom arts and culture by using the concept of the art and culture of the Morlam performance of the Buarim Bueng Rung Lam Plearn troupe to enhance and create a new performance, Lam Plearn Ra Rerng Rom. This leads to the promotion of traveling arts and culture through the integration of research, teaching, and innovation, which can be widely and sustainably applied. The researcher would like to propose the following guidelines for applying the research results: 1. Developing a learning kit or online lessons (e-Learning) so that students or interested persons can learn by themselves. 2. Organizing workshops or practical training projects in the community to present knowledge about contemporary Morlam performances, creating pride in the locality. 3. Using the research results to support projects requesting funding from the government or private sector to develop folk art into intellectual property with economic value.

Conclusion: The “Lam Plearn Ra Rerng Rom” series of works is an example of an innovative folk art performance that perfectly combines tradition with digital technology. It can effectively convey the Isan cultural identity to the youth and the public, and opens up opportunities for learning and passing it on through online channels broadly and sustainably.

Keywords: Bua Rim Bueng Rung Lam Ploen; Innovation; Traditional Dramatic Art; Ploen Ra Roeng Rom

การศึกษารูปแบบการแสดงหมอลำคณะบัวริมบึง รุ่งลำเพลิน ตำบลแพง อำเภอกอสุ่มพิสัย จังหวัด
มหาสารคาม เพื่อบูรณาการด้านงานวิจัยกับการเรียนการสอนและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมสู่การ
สร้างนวัตกรรมทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างสรรค์ ชุต ลำเพลินระเรีงมย์
ผ่านระบบออนไลน์

สุนิศา โพธิ์แสนสุข¹, อำพร แสงไชยา², ศศิธร อ่อนเหลา³, สกุนา พันธุระ⁴ และพิมพ์พัลลภ พลหงส์⁵

อาจารย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

บทคัดย่อ

ภูมิหลังและวัตถุประสงค์: หมอลำเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่สะท้อนอัตลักษณ์วัฒนธรรมของชาวอีสาน ซึ่งได้มีการพัฒนาและปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย โดยเฉพาะ “หมอลำประยุกต์” ที่ผสมผสานดนตรีพื้นบ้านและสมัยใหม่เพื่อตอบสนองความบันเทิงของผู้ชมในปัจจุบัน คณะหมอลำ “บัวริมบึงรุ่งลำเพลิน” จึงเป็นกรณีศึกษาที่สำคัญในการเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับการสร้างนวัตกรรมทางนาฏศิลป์ร่วมสมัย เพื่อศึกษารูปแบบการแสดงของคณะหมอลำบัวริมบึงรุ่งลำเพลิน ตำบลแพง อำเภอกอสุ่มพิสัย จังหวัดมหาสารคาม และนำไปบูรณาการกับการเรียนการสอนและการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมสู่การสร้างนวัตกรรมนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างสรรค์ในชุด “ลำเพลินระเรีงมย์” ผ่านระบบออนไลน์

ระเบียบวิธีการวิจัย: การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำรา วิจัยที่เกี่ยวข้อง การสังเกตภาคสนาม และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้เชี่ยวชาญในชุมชน ศิลปิน และผู้บริหารคณะหมอลำ รวมถึงการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเพื่อนำข้อมูลมาสังเคราะห์และสร้างนวัตกรรมการแสดง

ผลการวิจัย: รูปแบบของการแสดงและดนตรีบรรเลงประกอบการแสดง หมอลำที่มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงของหมอลำเรียกว่า “หมอลำประยุกต์” ซึ่งสืบเนื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบัน ผู้ชมหมอลำที่เน้นความรวดเร็ว ความสนุกสนาน ความบันเทิง สิ่งที่สำคัญที่สุดคือนำรูปแบบการแสดงของวงดนตรีลูกทุ่งมาประกอบการแสดงแบบผสมผสาน เช่น มีนักร้องมาร้องเพลงลูกทุ่งหรือนำเพลงสตริงที่กำลังฮิตมารวบรวมขับร้อง มีทางเครื่องหรือแดนเซอร์เต้นประกอบ รวมถึงเครื่องดนตรีที่ใช้ในประพันธ์บทเพลงประกอบด้วยเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานผสมผสานกับเครื่องดนตรีตะวันตก แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ๆ คือ กลุ่มของเครื่องดนตรีที่ทำหน้าที่ประกอบจังหวะและกลุ่มเครื่องดนตรีที่ทำหน้าที่เป็นทำนอง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นคุณค่าและความสำคัญทางด้านศิลปะวัฒนธรรมการแสดงหมอลำของชาวอีสาน อันจะเกิดเป็นองค์ความรู้เพื่อประโยชน์ต่อด้านบูรณาการเกี่ยวกับองค์ความรู้และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมทางภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยนำแนวคิดทางด้านศิลปะวัฒนธรรมการแสดงหมอลำคณะบัวริมบึงรุ่งลำเพลินมาเสริมสร้างเพื่อสร้างสรรค์เป็นการแสดงชุดใหม่ ชุด ลำเพลินระเรีงมย์ อันนำไปสู่การประชาสัมพันธ์ศิลปวัฒนธรรมสู่การบูรณาการงานวิจัยการเรียนการสอนและการสร้างนวัตกรรม สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวางและยั่งยืน ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางในการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้ 1.พัฒนาเป็นชุดการเรียนรู้หรือ *บทเรียนออนไลน์ (e-Learning)* เพื่อให้นักเรียน นักศึกษา หรือผู้สนใจสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง 2.จัดกิจกรรมเวิร์กช็อป หรือโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการในชุมชน เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เรื่องการแสดงหมอลำร่วมสมัย สร้างความภาคภูมิใจในท้องถิ่น และ 3.ใช้ผลการวิจัยสนับสนุนโครงการขอทุนจากภาครัฐหรือเอกชน เพื่อพัฒนาศิลปะพื้นบ้านให้กลายเป็นทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property) ที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ

สรุปผล: ผลงานชุด “ลำเพลินระเรีงมย์” เป็นตัวอย่างของนวัตกรรมการแสดงศิลปะพื้นบ้านที่ผสมผสานความดั้งเดิมกับเทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างลงตัว สามารถถ่ายทอดอัตลักษณ์วัฒนธรรมอีสานสู่เยาวชนและสาธารณชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้และสืบทอดผ่านช่องทางออนไลน์อย่างกว้างขวางและยั่งยืน

คำสำคัญ: บัวริมบึงรุ่งลำเพลิน; นวัตกรรม; นาฏศิลป์พื้นบ้าน; ลำเพลินระเรีงมย์

บทนำ

วิวัฒนาการการแสดงหมอลำของชาวอีสานมีมาอย่างต่อเนื่องทั้งทางด้านเนื้อหา รูปแบบของการแสดง และดนตรีบรรเลงประกอบการแสดง หมอลำที่มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงของหมอลำเรียกว่า "หมอลำประยุกต์" ซึ่งสืบเนื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และได้ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวอีสาน ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้อง เหมาะสมและเพื่อความอยู่ยืนเอง การพัฒนาและปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงของหมอลำที่มีการประยุกต์เข้ากับสภาพสังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบัน เพื่อรองรับกระแสผู้ชมหมอลำที่เน้นความรวดเร็ว ความสนุกสนาน ความบันเทิง และสิ่งที่สำคัญที่สุดคือนำรูปแบบการแสดงของวงดนตรีลูกทุ่งมาประกอบการแสดงแบบผสมผสาน เช่น มีนักร้องมาร้องเพลงลูกทุ่งหรือนำเพลงสตริงที่กำลังฮิตในขณะนั้นมาขับร้อง มีทางเครื่องหรือแดนเซอร์เต้นประกอบ นำเอาเครื่องดนตรีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ เช่น กีตาร์ คีย์บอร์ด แซกโซโฟน ทรัมเป็ต และกลองชุด เป็นต้น โดยนำมาผสมผสาน เข้ากับเครื่องดนตรีเดิมได้แก่ พิณ แคน ทำให้เกิดความผสมผสานในเรื่องของดนตรีที่แปลกออกไป

หมอลำ "คณะบัวริมบึงรุ่งลำเพลิน" ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ.2522 โดยคุณพ่อแห่ ทบแป (รุ่นที่ 1) ปัจจุบันได้สืบทอดมาถึงคุณแม่เสาวนีย์ คอนโพธิ์ (รุ่นที่ 2) รวมทั้งสิ้น 44 ปี มีผลงานการแสดงเป็นที่การันตีทั้งในวงการหมอลำ ชุมชน นักท่องเที่ยว นักวิชา และนักศึกษา เช่น โล่ที่ระลึก จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ จังหวัดนครราชสีมา พ.ศ.2533, โล่รางวัลเชิดชูเกียรติศิลปินหมอลำ ผู้แสดงนางเอกยอดเยี่ยมและผู้แสดงบทตลกฝ่ายชายยอดเยี่ยม จากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ จังหวัดนครราชสีมา พ.ศ.2534-2535, และโล่พระราชทานรางวัลชนะเลิศ จาก สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม พ.ศ.2534-2535 อีกทั้งมีการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านอีสานและสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนและพัฒนาการแสดงตามยุคสมัยอย่างต่อเนื่อง ลำเพลิน โดยทั่วไปเป็นการแสดงที่จัดอยู่ในประเภทหมอลำหมู่ เกิดจากการพัฒนาปรับปรุงการแสดงหมอลำหมู่จากเดิมให้มีความแปลกใหม่ เพื่อให้เข้ากับเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย โดยเฉพาะในด้านการใช้เครื่องดนตรี จังหวะดนตรี ทำนองการขับร้อง การใช้บทกลอนลำ และการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ในการแสดง สำหรับรูปแบบการแสดงของคณะหมอลำโดยทั่วไปจัดรูปแบบการแสดง แบ่งออกเป็นช่วงต่าง ๆ ประกอบด้วย ช่วงการแสดงเพลงลูกทุ่งสมัยนิยม ช่วงการแสดงตลก ช่วงการแสดงฟ้อนลำเพลิน ช่วงการแสดงลำเรื่องต่อกลอน และช่วงการแสดงเต้ยลา โดยการแสดงในแต่ละช่วงของคณะจะมีความแตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของระยะเวลาที่ทำการแสดง และการจัดลำดับการแสดงของผู้ฝึกสอน หรือหัวหน้าคณะ คณะบัวริมบึงรุ่งลำเพลินสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดงได้ตามยุคสมัย และมีช่วงการแสดงที่สำคัญ คือ การแสดงช่วงลำเรื่องต่อกลอน ซึ่งเป็นช่วงการแสดงที่ผู้ชมสามารถเข้าถึงและเข้าใจการแสดงลำเพลินได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นช่วงที่ชาวคณะได้มีการบรรเลงดนตรีลำเพลิน การขับร้องบท กลอนลำทำนองลำเพลิน รวมถึงการแต่งกายของนักแสดงที่เป็นเอกลักษณ์แต่อย่างใดก็ตามปัจจุบันสมาชิกคณะอาจไม่มีทักษะด้านเทคโนโลยี เช่น การใช้โซเชียลมีเดีย การถ่ายวิดีโอ การตัดต่อ หรือลงคลิปบนแพลตฟอร์มต่าง ๆ อันเนื่องจากขาดอุปกรณ์พื้นฐาน เช่น กล้องคุณภาพดี ไมโครโฟน คอมพิวเตอร์ หรือสมาร์ตโฟนสำหรับผลิตสื่อ หากมีความพร้อมเรื่องดังกล่าวสามารถทำให้สร้างคลิปวิดีโอสั้น เบื้องหลังการฝึกซ้อม หรือไลฟ์สดการแสดง เพื่อดึงดูดผู้ชมและผู้สนใจ และสามารถใช้อแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อเผยแพร่การแสดง เช่น TikTok, YouTube, Facebook เพื่อให้คณะเป็นที่รู้จักในวงกว้าง

ดังนั้น ผู้วิจัยเล็งเห็นคุณค่าและความสำคัญทางด้านศิลปวัฒนธรรมการแสดงหมอลำของชาวอีสาน อันจะเกิดเป็นองค์ความรู้เพื่อประโยชน์ต่อด้านบูรณาการเกี่ยวกับองค์ความรู้และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมทางภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้วิจัยจึงเกิดแรงบันดาลใจในการสร้างนวัตกรรมทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างสรรค์ ชุด

[1270]

Citation:

Potisansuk, S., Saengchaiya, A., Onlao, S., Puntura, S., & Polhong, P. (2025). A Study of the Molam Performance Style of Bua Rim Bueng Rung Lam Ploen in Phang Subdistrict, Kosum Phisai District, Maha Sarakham Province, for Integrating Research with Teaching and Learning and Promoting Mobile Arts and Culture Towards the Creation of Innovative and Creative Isan Folk Performing Arts: Lam Ploen Ra Roeng Rom Online System. *Interdisciplinary Academic and Research Journal*, 5 (5), 1267-1278. DOI: <https://doi.org/10.60027/iarj.2025.289987>

ลำเพลินระเรีงมย์ โดยนำแนวคิดทางด้านศิลปวัฒนธรรมการแสดงหมอลำคณะบัวริมบึงรุ่งลำเพลินมาสร้างสรรค์เป็นการแสดงชุดใหม่ในลักษณะของการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างสรรค์ โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการสร้างสรรค์ผลงาน เพื่อศึกษารูปแบบการแสดงหมอลำคณะบัวริมบึงรุ่งลำเพลิน ตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม มาบูรณาการด้านงานวิจัยกับการเรียนการสอนและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมสู่การสร้างสรรค์นวัตกรรมทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างสรรค์ ชุด ลำเพลินระเรีงมย์ ผ่านระบบออนไลน์ อันนำไปสู่การพัฒนาแนวทางการสร้างเยาวชนท้องถิ่นให้เป็น “นักสืบวัฒนธรรม” หรือ “ผู้วิจัยเยาวชน” เพื่อฝึกทักษะด้านการศึกษาวรรณกรรมด้วยตนเองอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบการแสดงหมอลำคณะบัวริมบึงรุ่งลำเพลิน ตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม มาบูรณาการด้านงานวิจัยกับการเรียนการสอนและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมสู่การสร้างสรรค์นวัตกรรมทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างสรรค์ ชุด ลำเพลินระเรีงมย์ ผ่านระบบออนไลน์

การทบทวนวรรณกรรม

จากงานวิจัยของณัฐพงษ์ ภารประดับ (2555) ทำให้ทราบว่า คณะลำเพลินในภาคอีสานในปัจจุบันมีจำนวนน้อยลง และคณะลำเพลินแต่ละคณะได้มีการพัฒนาปรับปรุงการแสดงเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มผู้ชม โดยการแสดงของคณะหมอลำมีความสำคัญต่อการจ้างงานแสดงที่ช่วยให้คณะลำเพลินคงอยู่ได้ในสภาพความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ โดยผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยด้านองค์ประกอบการแสดงและรูปแบบการแสดงของลำเพลินบ้านแพงต่อการปรับตัวในยุคโลกาภิวัตน์ ความนิยมในหมอลำเพลินลดลงเมื่อเทียบกับหมอลำซิ่ง หรือหมอลำแนวร่วมสมัย รวมไปถึงคณะหมอลำมีค่าใช้จ่ายสูง เช่น เครื่องดนตรี ชุดการแสดง ค่าจ้างนักแสดง จึงต้องมีกระบวนการบูรณาการหมอลำเพลินกับการศึกษาในโรงเรียนท้องถิ่น สร้างแรงบันดาลใจให้เยาวชนเห็นคุณค่า เช่น จัดประกวดลำเพลินเยาวชน เป็นต้น

งานวิจัยของอุบล นกตารา (2537) พบว่า เครื่องแต่งกายหมอลำเพลิน เป็นการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะการแต่งกายของนักแสดงหมอลำเพลินปีพุทธศักราช 2537 ภายในงานประกวดการ แสดงหมอลำเพลินชิงโล่พระราชทานสมเด็จพระเทพ ฯ ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม พบว่า การแต่งกายของนักแสดงหมอลำเพลิน ทั้งนักแสดงชายและหญิง นิยมแต่งกายเลียนแบบนักแสดงภาพยนตร์ ดาราจากโทรทัศน์ ศิลปินนักร้อง และการลอกเลียนแบบการแต่งกายจากโลก โดยการแต่งกายของคณะลำเพลินแต่ละคณะ จะมีความแตกต่างกันไปตามบริบท ขึ้นอยู่กับ สภาพทางเศรษฐกิจของและสังคมของคณะหมอลำและการลงทุนของนักแสดง ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์กับผลงานสร้างสรรค์ของตนเองเพื่อสร้างนวัตกรรมการแต่งกายการออกแบบใหม่หรือปรับปรุงเครื่องแต่งกายให้ทันสมัย ใช้งานได้หลากหลาย หรือเหมาะสมกับบริบทใหม่ในมิติของรูปแบบ สี ลวดลาย และวัสดุ ที่ยังคงอัตลักษณ์ดั้งเดิมไว้ แต่สามารถตอบโจทย์ยุคสมัย เช่น การนำเสนอแฟชั่นร่วมสมัย, เครื่องแต่งกายที่สวมใส่ได้จริงในชีวิตประจำวัน, การใช้วัสดุที่ยั่งยืนหรือเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม อันมีแนวโน้มที่ดีในการผสมผสานศิลปะการแสดงดั้งเดิมกับแนวคิดและเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ใหม่และส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ยั่งยืน

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้เกี่ยวกับการศึกษารูปแบบการแสดงหมอลำคณะบัวริมบึงรุ่งลำเพลิน ตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม นำมาออกแบบการแสดงโดยใช้แนวคิด “นาฏศิลป์สร้างสรรค์” และ “หลักการสร้างสรรค์นาฏศิลป์” นำมาสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างสรรค์ ชุด ลำเพลินระเรียมระเรียม ตามแผนภูมิกรอบแนวคิดในการวิจัย ประกอบด้วย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษารูปแบบการแสดงหมอลำคณะบัวริมบึงรุ่งลำเพลิน ตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เพื่อบูรณาการดำเนินงานวิจัยกับการเรียนการสอนและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมสู่การสร้างนวัตกรรมทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างสรรค์ ชุด ลำเพลินระเรียมระเรียม ผ่านระบบออนไลน์ ผู้สร้างสรรค์ได้กำหนดขอบเขตทางด้านเนื้อหาเกี่ยวกับองค์ความรู้ทางด้านศิลปะการแสดงหมอลำจากนางเสาวนีย์ คอนโพธิ์ศรี ตำแหน่ง ผู้บริหารวงหมอลำคณะบัวริมบึงรุ่งลำเพลิน ตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

การศึกษารูปแบบการแสดงหมอลำคณะบัวริมบึงรุ่งลำเพลิน ตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เพื่อบูรณาการดำเนินงานวิจัยกับการเรียนการสอนและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมสู่การสร้างนวัตกรรมทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างสรรค์ ชุด ลำเพลินระเรียมระเรียม ผ่านระบบออนไลน์ ผู้สร้างสรรค์ได้กำหนดขอบเขตแหล่งข้อมูลของการสร้างสรรค์ จากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ โดยการเก็บเกี่ยวข้อมูลมาวิเคราะห์วิธีการสร้างสรรค์ผลงาน ดังนี้

1. ด้านเครื่องแต่งกาย ศึกษาจากข้อมูลและการสัมภาษณ์และตรวจสอบจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เสาวรัตน์ ทศะ รองผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานอีกด้วย

2. ด้านเนื้อร้องและการบรรจุเพลง ผู้สร้างสรรค์ได้นำข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้ทางด้านหมอลำจากนางเสาวนีย์ คอนโพธิ์ศรี ตำแหน่ง ผู้บริหารวงหมอลำคณะบัวริมบึงรุ่งลำเพลิน ตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม มาประพันธ์ท่อนและเรียบเรียง ตรวจสอบเนื้อร้องและปรับปรุงเพื่อนำไปบรรจุเพลงโดยผู้เชี่ยวชาญคอยให้คำปรึกษา ดังนี้

2.1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวรัตน์ ทศะ รองผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานอีกด้วย

2.2 นายจักรกฤษณ์ พันรัตน์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรีสากลและดนตรีพื้นบ้านอีสาน(บรรจุเพลง)

3. ด้านสร้างสรรค์กระบวนการทำรำ รวบรวมข้อมูลจากการศึกษา สัมภาษณ์และตรวจสอบกระบวนการทำรำจากผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

3.1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวรัตน์ ทศะ รองผู้อำนวยการสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานอีกด้วย

3.2 นางเสาวนีย์ คอนโพธิ์ศรี ตำแหน่ง ผู้บริหารวงหมอลำคณะบัวริมบึงรุ่งลำเพลิน ตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

ระเบียบวิธีการวิจัย

ในการดำเนินวิจัยนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อเป็นแนวทางในการทำงานวิจัยสู่การสร้างนวัตกรรมทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างสรรค์ ชุด ลำเพลินระเรีงมย์ จากการศึกษารูปแบบการแสดงหมอลำคณะบัวริมบึง รุ่งลำเพลิน ตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เพื่อบูรณาการด้านงานวิจัยกับการเรียนการสอนและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมสัจจร ผ่านระบบออนไลน์ โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสาร ภาคนาม การสังเกตและสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อนำไปเป็นแนวในการวิเคราะห์ผลการวิจัยในขั้นสุดท้าย วิธีการดำเนินการวิจัยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยจะศึกษาข้อมูลจาก หมอลำคณะบัวริมบึง รุ่งลำเพลิน ตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เพื่อให้ได้ตัวอย่างที่เหมาะสมและจุดมุ่งหมายของการวิจัยครั้งนี้ โดยจะศึกษาจากเอกสาร ผลงาน และการสัมภาษณ์เบื้องต้น และนำมาปรึกษากับผู้ทรงวุฒิเพื่อหาแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานการแสดงพื้นบ้านอีสานสร้างสรรค์ ชุด ลำเพลินระเรีงมย์

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร วิทยานิพนธ์ วิจัยวิทยานิพนธ์ บทความ และสื่อสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้อง ต่อมาจึงได้ดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยมีขั้นตอนทั้งจากการสังเกต การจดบันทึก โดยศึกษาจากภาพจริงสถานที่จริง การสังเกตแบบมีส่วนร่วมเพื่อศึกษาถึงกระบวนการทอผ้าไหมและสัมภาษณ์แบบเชิงคุณภาพ ทั้งการสัมภาษณ์ในฐานะเป็นการ “สร้างข้อมูล” ซึ่งทั้งผู้สัมภาษณ์และผู้ให้สัมภาษณ์ต่างมีบทบาทในการเรียบเรียงข้อมูลแบบถ้อยที่ถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน การสัมภาษณ์ที่เน้นปฏิสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมกล่าวคือ นัยแรก หมายถึง การมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันทั้งสองฝ่าย ตั้งแต่เริ่มต้นจนตลอดจบการสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นหน้าที่ของฝ่ายผู้ให้ทำการสัมภาษณ์มากกว่าผู้ให้สัมภาษณ์ นัยที่สอง หมายถึง การที่ทั้งสองฝ่ายอยู่ในสภาพ Active คือ ต่างก็มีส่วนร่วมเพื่อบรรลุจุดประสงค์เดียวกันนั่นคือ การสร้างเรื่องราวหรือข้อมูลขึ้นมา โดยผู้วิจัยเป็นผู้กำหนด ประเด็นคำถามจากแนวคิดข้างต้น เพื่อนำไปสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยเลือกสัมภาษณ์ผู้บริหารหมอลำคณะบัวริมบึง รุ่งลำเพลิน ตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม และนักแสดง

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล ในระหว่างการเก็บเกี่ยวข้อมูล ผู้วิจัยต้องดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบกับขอบเขตการวิจัย อาจมีการปรับขอบเขตการวิจัยให้เหมาะสมและครอบคลุมข้อมูลที่นอกเหนือจากกรอบเดิม โดยมีขั้นตอนในการวิเคราะห์ ดังนี้

1) นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ โดยการถอดเสียงบันทึก การจดบันทึกใหม่ และนำมาเรียบเรียงให้เป็นระบบ และเก็บบันทึกไว้ในเครื่องคอมพิวเตอร์ และแผ่นบันทึกซีดี เพื่อนำไปสู่การให้ความหมายข้อมูล การจัดหมวดหมู่ และวิเคราะห์ในขั้นตอนสุดท้ายต่อไป

2) ให้ความหมายกับข้อมูล โดยอาศัยการตีความจากข้อมูลเบื้องต้น ให้ออกมาเป็นข้อความที่สื่อความหมายของผู้ให้ข้อมูล

3) จัดหมวดหมู่ความหมายของข้อมูล โดยนำความหมายที่ให้ไว้ มาจัดเป็นหมวดหมู่แล้วนำมาตีความสร้างข้อสรุป ซึ่งการสร้างข้อสรุปจากรูปธรรมหรือประสบการณ์ที่ได้ศึกษามา

4) วิเคราะห์ข้อมูลและสรุป รวบรวมความหมายให้ได้องค์ความรู้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งเป็นขั้นตอนการนำเอาข้อมูลต่างๆมาเชื่อมโยงจนเกิดเป็นโครงสร้างของข้อสรุปที่สามารถตอบคำถามของการวิจัยได้

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการแสดงหมอลำคณะบัวริมบึงรุ่งลำเพลิน ตำบลแพ่ง อำเภอกอสุ่มพิสัย จังหวัดมหาสารคาม มาบูรณาการด้านงานวิจัยกับการเรียนการสอนและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมสู่การสร้างสรรค์นวัตกรรมทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างสรรค์ ชุด ลำเพลินระเรียมย์ผ่านระบบออนไลน์

การสร้างสรรคผลงานทางด้านนาฏศิลป์ชุดนี้ ผู้สร้างสรรค์ได้ศึกษาข้อมูลทางศิลปวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นในด้านต่างๆ และนำมาวิเคราะห์เพื่อสร้างสรรค์เป็นผลงานทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสาน ผู้สร้างสรรค์สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. การสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างสรรค์ ชุด ลำเพลินระเรียมย์

1.1 เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง

เครื่องดนตรีที่ใช้ในประพันธ์บทเพลงประกอบด้วยเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน เครื่องดนตรีตะวันตก และเครื่องดนตรีสมัยใหม่หรือเครื่องดนตรีศตวรรษที่ 21 โดยรวมจะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ๆ คือ กลุ่มของเครื่องดนตรีที่ทำหน้าที่ประกอบจังหวะและกลุ่มเครื่องดนตรีที่นำหน้าที่เป็นทำนอง

1.2 การออกแบบเครื่องแต่งกาย

การออกแบบเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายนั้นเป็นอีกหนึ่งสิ่งที่มีความสำคัญ เนื่องจากเป็นแนวคิดหลักและแรงบันดาลใจต่อการสร้างสรรค์ผลงานในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเครื่องแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ของการแสดงซึ่งมีปัจจัยและบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางของแนวคิดสร้างสรรค์เครื่องแต่งกาย คือ ขนบธรรมเนียม ประเพณีและค่านิยมของผู้คนในยุคปัจจุบันตามกระแสนิยม ผู้วิจัยได้นำเอารูปแบบการแต่งกายแบบผสมผสานกับสมัยปัจจุบัน

ภาพที่ 1 การแต่งกาย การแต่งหน้า และทรงผมสำหรับการแสดง ชุด ลำเพลินระเรียมย์ (ผู้ชาย และ ผู้หญิง ด้านหน้าและด้านหลัง)

ที่มา : ผู้วิจัย

1.3 การออกแบบกระบวนท่ารำ

การออกแบบกระบวนท่ารำในการแสดงชุด ลำเพลินระเรียมย์ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยนำหลักกระบวนท่ารำแม่บทอีสานและรูปแบบการแสดงหมอลำคณะบัวริมบึงรุ่งลำเพลิน ตำบลแพ่ง อำเภอกอสุ่มพิสัย จังหวัด

มหาสารคาม มาบูรณาการเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยนำมาเรียบเรียงกระบวนการท่าและลีลาขึ้นใหม่ เพื่อให้สะดวกต่อการศึกษาศึกษาและสืบทอดต่อไป

1.4 รูปแบบการแต่งหน้า

การแต่งหน้าสำหรับการแสดงชุด ลำเพลินระเรียม ผู้สร้างสรรค์ได้ออกแบบการแต่งหน้าของผู้แสดงอย่างชัดเจน คือ ผู้สร้างสรรค์เลือกใช้วิธีการแต่งหน้าแบบนาฏศิลป์ไทย โดยให้นักแสดงผู้ชายและนักแสดงผู้หญิงแต่งหน้าแบบการแสดงระบำ รำ ฟ้อน

1.5 รูปแบบการแปรแถว

ผู้สร้างสรรค์ได้นำลักษณะการเดินเป็นวงกลมของรูปแบบการแสดงรำวงที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกันมาผสมผสานกับการแปรแถวในรูปแบบนาฏศิลป์ เพื่อให้เกิดความน่าสนใจและมีลีลาการเคลื่อนไหวที่งดงามแปลกตาสอดคล้องกับบทเพลง โดยมี 2 ลักษณะ คือ 1) แบบอนุรักษ์ 2) แบบปรับปรุงใหม่ คือ แถวหน้ากระดาน แถวประพจน์ แถวหน้ากระดานและแถวคู่ แถววงกลม แถวเฉียงและแถวตอนคู่ แถวคู่ด้านหน้า ด้านข้าง และด้านหลัง แถวหน้ากระดานสลับฟันปลา

1.6 รูปแบบการเผยแพร่ทางสื่อออนไลน์

การแสดงชุด ลำเพลินระเรียม ผู้สร้างสรรค์ได้วางรูปแบบการเผยแพร่ทางสื่อออนไลน์โดยการบันทึก VDO และเผยแพร่ผ่านแพลตฟอร์มต่างๆ เช่น YouTube, Facebook, TikTok, การไลฟ์สด (Live Streaming) เพื่อให้ผู้ชมได้รับประสบการณ์แบบเรียลไทม์, บทความและบล็อก เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับนาฏศิลป์พื้นบ้านผ่านเว็บไซต์และโซเชียลมีเดีย และคอร์สเรียนออนไลน์ เพื่อสอนนาฏศิลป์พื้นบ้านให้กับผู้ที่สนใจ

1.7 การคัดเลือกนักแสดง

การสร้างนวัตกรรมทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างสรรค์ ชุด ลำเพลินระเรียม ผู้วิจัยมีการคัดเลือกนักแสดงจะเน้นทักษะเพิ่มเติม เช่น ความสามารถด้านการร้องเพลงและการเต้น โดยมีการทดสอบในสามด้านหลัก ได้แก่ การร้องเพลง การแสดง และนาฏลีลา การคัดเลือกนักแสดงที่เหมาะสมจะช่วยให้ผลงานมีคุณภาพและสามารถสื่อสารกับผู้ชมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. มีสัดส่วนรูปร่าง ความสูง ที่มีสัดส่วนเท่ากัน

2. มีทักษะพื้นฐานการร่ายรำในระดับดี ลีลาท่ารำมีความสวยงาม เพื่อให้การแสดงมีความพร้อมเพรียง สวยงาม และสามารถพัฒนาทักษะของตนเองอย่างสม่ำเสมอ

3. มีความรับผิดชอบ มีวินัย ตรงต่อเวลา มีความเสียสละเวลาส่วนตัวแก่ส่วนรวมได้ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

4. มีปฏิภาณไหวพริบในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการแสดงทั้งในการฝึกซ้อมและการแสดงจริงสามารถแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี

สรุป

การแสดงชุด ลำเพลินระเรียม สามารถถ่ายทอดอัตลักษณ์อีสานได้อย่างชัดเจน ทั้งในด้านเครื่องแต่งกาย จังหวะเพลง และท่ารำ อีกทั้งการใช้ระบบออนไลน์ช่วยให้การเผยแพร่เข้าถึงกลุ่มผู้ชมได้กว้างขึ้น โดยเฉพาะเยาวชนรุ่นใหม่ ทำให้ผู้ชมมีความพึงพอใจในระดับสูง ทั้งด้านเนื้อหา ความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถในการรับชมซ้ำ อย่างไรก็ตามควรมีการจัดอบรมให้ครูศิลปะพื้นบ้านสามารถใช้งานเครื่องมือออนไลน์ เพื่อถ่ายทอดและสร้างสรรค์ผลงานในอนาคต

อภิปรายผล

การศึกษารูปแบบการแสดงหมอลำของคณะ “บัวริมบึงรุ่งลำเพลิน” และการนำมาบูรณาการกับการจัดการเรียนการสอนและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมสู่จร ถือเป็นแนวทางการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ตอบโจทย์ยุคดิจิทัล งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าการออกแบบชุดการแสดง “ลำเพลินระเรียม” เป็นการนำองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมพื้นบ้านมาพัฒนาเป็นนวัตกรรมด้านศิลปะร่วมสมัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จารุวรรณธรรมวัตร (2540) ที่เสนอว่าศิลปะการแสดงพื้นบ้านควรมีการปรับตัวให้เข้ากับบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลง โดยไม่ละทิ้งรากเหง้าทางวัฒนธรรม

นอกจากนี้ การเผยแพร่ชุดการแสดงผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์เป็นแนวทางสำคัญที่ทำให้ศิลปะการแสดงเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้กว้างขึ้น ทั้งในด้านการศึกษาและการประชาสัมพันธ์ การเลือกใช้ช่องทาง YouTube, Facebook และ TikTok ทำให้ผู้ชมรุ่นใหม่สามารถเข้าถึงวัฒนธรรมหมอลำได้ง่ายขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ อีรดา นุ่มเจริญ (2565) ที่ระบุว่าสื่อดิจิทัลสามารถเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ฐานศิลปพื้นบ้านอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

องค์ประกอบของการแสดง เช่น ดนตรี ทำรำ และเครื่องแต่งกาย ได้รับการออกแบบอย่างสร้างสรรค์โดยคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์หมอลำขณะเดียวกันก็นำสุนทรียะร่วมสมัยมาใช้ในการออกแบบ ซึ่งสนับสนุนแนวคิดของ ธนานันท์ ศรีประภาพงศ์ (2564) ที่กล่าวว่าการพัฒนานาฏศิลป์พื้นบ้านร่วมสมัยควรมีความสมดุลระหว่างความเป็นดั้งเดิมและความเป็นปัจจุบัน เพื่อสร้างความน่าสนใจและคงคุณค่าทางวัฒนธรรมไว้

อีกประเด็นที่สำคัญคือ การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเฉพาะเยาวชนในท้องถิ่น ผ่านกิจกรรมฝึกซ้อม การคัดเลือกนักแสดง และการผลิตสื่อร่วมกัน ซึ่งเป็นการพัฒนา “นักสืบวัฒนธรรม” ที่มีศักยภาพในการรักษาและถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วยตนเอง แนวทางนี้สอดคล้องกับงานของ ญัฐพงษ์ การประดับ (2555) ที่เน้นความจำเป็นของการสร้างแรงบันดาลใจให้กับเยาวชนในการเรียนรู้และสืบทอดศิลปะพื้นบ้านเพื่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมในระยะยาว

สุดท้าย ผลงาน “ลำเพลินระเรียม” ไม่เพียงเป็นนวัตกรรมด้านศิลปะการแสดงเท่านั้น แต่ยังสามารถพัฒนาเป็นทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property) ที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจต่อชุมชน และต่อยอดสู่การสร้างรายได้และความยั่งยืนในมิติของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ อันสอดคล้องกับแนวทางของสำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติในการผลักดันวัฒนธรรมเป็นทุนทางเศรษฐกิจที่สำคัญของชาติ

อย่างไรก็ตามผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับญัฐพงษ์ การประดับ (2555) ทำให้ทราบว่า การแสดงหมอลำเพลิน หรือคณะลำเพลินในภาคอีสานในปัจจุบันมีจำนวนน้อยลง และคณะลำเพลินแต่ละคณะได้มีการพัฒนาปรับปรุง การแสดงเพื่อให้เข้ากับยุคสมัยและตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มผู้ชม โดยการแสดงของคณะหมอลำมีความสำคัญต่อการจ้างงานแสดงที่ช่วยให้คณะลำเพลินคงอยู่ได้ในสภาพความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ และได้สอดคล้องกับอีรดา นุ่มเจริญ (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างสรรค์การแสดงประกอบ แสง สี เสียง ชุด "เมืองปรางพาราวัต เรื่องเล่า วิถีชนดงละคร" ผลการวิจัยพบว่า (1) การสร้างสรรค์รูปแบบการแสดงประกอบแสง สี เสียง ชุดนี้ ผู้วิจัยมีแนวทางการสร้างสรรค์โดยใช้ทฤษฎีนาฏยประดิษฐ์ของสุรพล วิรุฬห์รักษ์ และแนวคิดเกี่ยวกับการแสดงประกอบ แสง สี เสียง มีขั้นตอนการสร้างสรรค์ 7 ขั้นตอน บทการแสดง โดยนำข้อมูลจากการศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมา เรื่องเล่า ตำนาน โบราณสถาน สถานที่สำคัญ ประเพณีและวัฒนธรรมที่สำคัญ ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติที่มาเรียบเรียงเป็นบทละครตามรูปแบบการจัดทำบทการแสดง แสง สี เสียง แบ่งออกเป็น 4 องค์ มาจากข้อมูลเรียบเรียงเป็นบทละครตามรูปแบบการจัดทำบทการแสดง แสง สี เสียง ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ ได้แก่ องค์ที่ 1 แหล่งวัฒนธรรมเมืองปรางพารา

วดี องค์ที่ 2 ตำนานแว่วเสียงมโหรีปี่พาทย์ ตำนานเมืองลับแล องค์ที่ 3 วัฒนธรรมเก่าแก่สืบสานประเพณีท้องถิ่น และองค์ที่ 4 แหล่งความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรวัฒนธรรมชาติ (2) กระบวนการจัดการแสดงประกอบแสง สี เสียง ชุด “เมืองปูลารทวารวดี เรื่องเล่าวิถีชุมชนดงละคร” มีกระบวนการในการจัดการ คือ ขั้นตอนเตรียมการจัดการแสดง ขั้นตอนดำเนินการ ขั้นตอนการแสดงจริง และขั้นตอนการประเมินการแสดง

สรุป

“ลำเพลินระเรีงมัย” ถือเป็นนวัตกรรมการแสดงศิลปะพื้นบ้านที่ผสมผสานความดั้งเดิมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างสร้างสรรค์ โดยมีจุดเด่นที่แตกต่างจากนวัตกรรมด้านนาฏศิลป์อื่น ๆ ดังนี้

1. การผสมผสานระหว่าง “พื้นบ้าน” กับ “ดิจิทัล” อย่างสมดุล

“ลำเพลินระเรีงมัย” รักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมอีสานไว้ได้อย่างชัดเจน ผ่านจังหวะ ทำรำ และเครื่องแต่งกาย ในขณะเดียวกันก็ใช้ เทคโนโลยีออนไลน์ เป็นช่องทางเผยแพร่ เช่น วิดีโอความละเอียดสูง การติดต่อแบบร่วมสมัย และแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งช่วยเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่เข้าถึงง่าย

2. เข้าถึงผู้ชมวงกว้างในยุคดิจิทัล

ต่างจากนวัตกรรมอื่นที่มักยังจำกัดอยู่ในเวทีแสดงหรือในชุมชนเท่านั้น “ลำเพลินระเรีงมัย” ถูกออกแบบให้รับชมได้ผ่าน YouTube, Facebook หรือเว็บไซต์โรงเรียน/มหาวิทยาลัย และสามารถดูย้อนหลังแบ่งปัน และเผยแพร่ข้ามพื้นที่และเวลาได้อย่างเสรี

3. รูปแบบการนำเสนอร่วมสมัย แต่ไม่ละทิ้งรากเหง้า

การออกแบบท่ารำ เครื่องแต่งกาย และดนตรี ประยุกต์ให้เข้ากับความสะดวกสบายของเยาวชน แต่ยังคงความงดงามตามแบบฉบับ “ลำเพลิน” มีการใช้องค์ประกอบทางศิลปะที่ดึงดูด เช่น สีสด การจัดมุมกล้อง และฉากหลังดิจิทัล เพื่อเพิ่มคุณค่าด้านการรับชม

4. ส่งเสริมการเรียนรู้และสืบทอดศิลปะผ่านระบบการศึกษา

ถูกใช้เป็นการเรียนรู้ในรูปแบบออนไลน์สำหรับนักเรียน นักศึกษา และครูศิลปะพื้นบ้านเปิดทางให้เกิดการ “เรียนรู้ผ่านการรับชม” และ “สืบสานศิลปวัฒนธรรมผ่านเทคโนโลยี”

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

เพื่อให้ผลงานวิจัยและการสร้างสรรค์ชุดการแสดง “ลำเพลินระเรีงมัย” สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวางและยั่งยืน ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางในการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้

1. พัฒนาเป็นชุดการเรียนรู้หรือ บทเรียนออนไลน์ (e-Learning) เพื่อให้นักเรียน นักศึกษา หรือผู้สนใจสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง
2. ใช้เป็นกรณีศึกษาในรายวิชาวิจัยทางศิลปะ หรือวิชาว่าด้วยการพัฒนานวัตกรรมทางวัฒนธรรม
3. ใช้การแสดงชุดนี้เป็นต้นแบบในการส่งเสริมอาชีพด้านการแสดง การผลิตสื่อวัฒนธรรม และการจัดงานอีเวนต์ โดยร่วมมือกับหน่วยงานพัฒนาท้องถิ่น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

เพื่อให้การวิจัยในอนาคตมีความลึกซึ้ง ครอบคลุม และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการแสดงของหมอลำจากหลายคณะในพื้นที่ต่าง ๆ ของภาคอีสาน เพื่อวิเคราะห์ความเหมือนและความต่าง ทั้งด้านรูปแบบการแสดง เครื่องดนตรี เครื่องแต่งกาย และท่ารำ ซึ่งจะช่วยให้เกิดองค์ความรู้ในภาพรวมของศิลปะหมอลำอีสานมากยิ่งขึ้น

2. ขยายกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายหลากหลายช่วงวัย ทั้งเยาวชน นักเรียน นักศึกษา และผู้สูงอายุ เพื่อวิเคราะห์ความเข้าใจและการรับรู้ที่ต่างกันของแต่ละกลุ่มต่อการแสดงหมอลำร่วมสมัย

เอกสารอ้างอิง

จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2540). *วัฒนธรรมการแสดงพื้นบ้านไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ณัฐพงษ์ ภารประดับ. (2555). *การศึกษารูปแบบการแสดงหมอลำในจังหวัดมหาสารคาม* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ธนาพันธ์ ศรีประภาพงศ์. (2564). *การพัฒนาารูปแบบการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านร่วมสมัย* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ธีรดา นุ่มเจริญ. (2565). *การส่งเสริมการเรียนรู้นาฏศิลป์พื้นบ้านผ่านสื่อดิจิทัล* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).

อุบล นกตารา. (2537). *ลักษณะการแต่งกายของนักแสดงหมอลำเพลินในงานประกวดการแสดงหมอลำเพลินชิงโล่พระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. (เอกสารการศึกษา/รายงาน/วิจัย). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.